

Vapaus Valita Toisin -seminaari 16.9.2015

Minne Suomi on menossa?

Taustoittava puheenvuoro

Seija Ilmakunnas

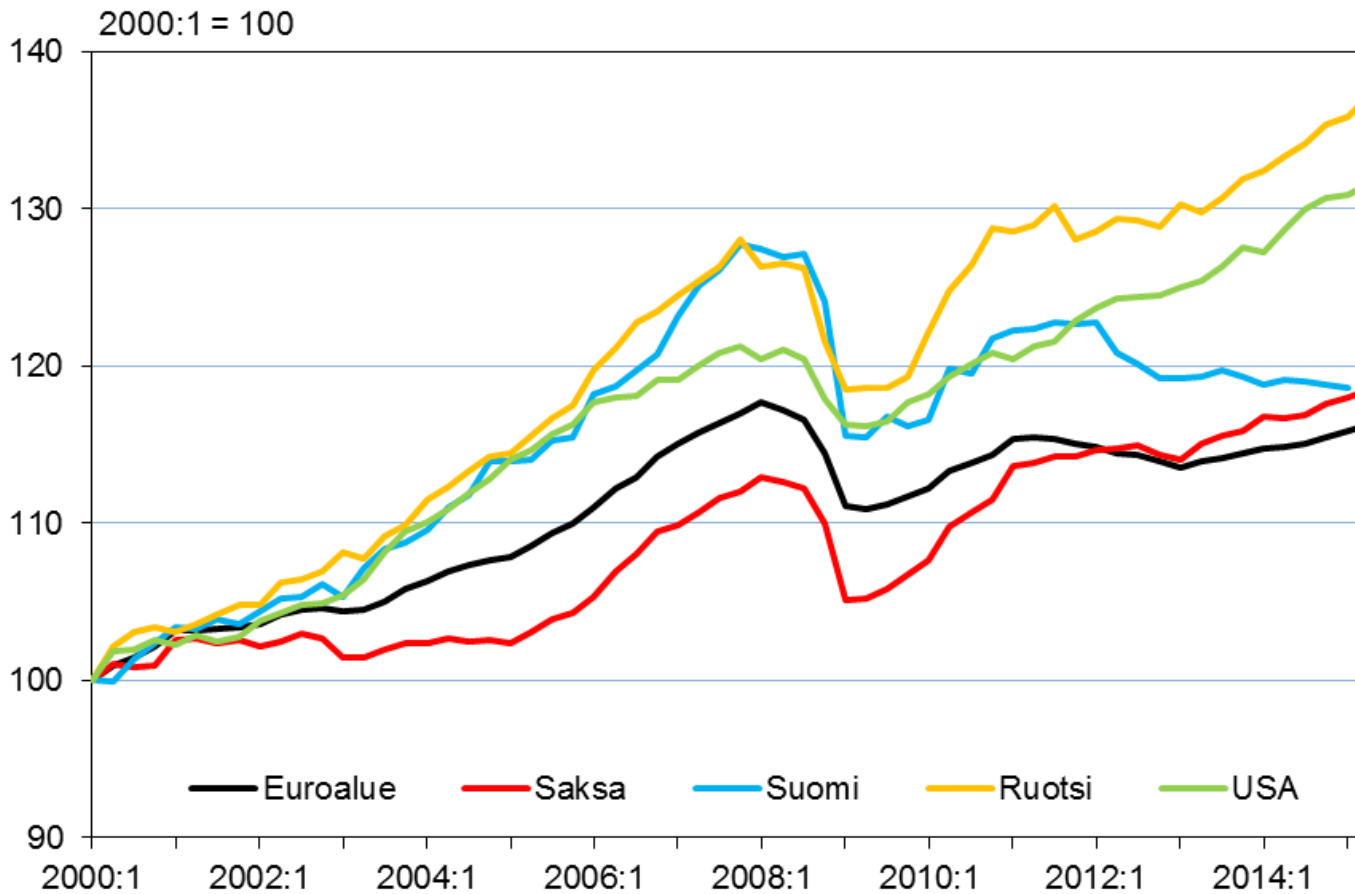
Palkansaajien tutkimuslaitos

Iso kuva

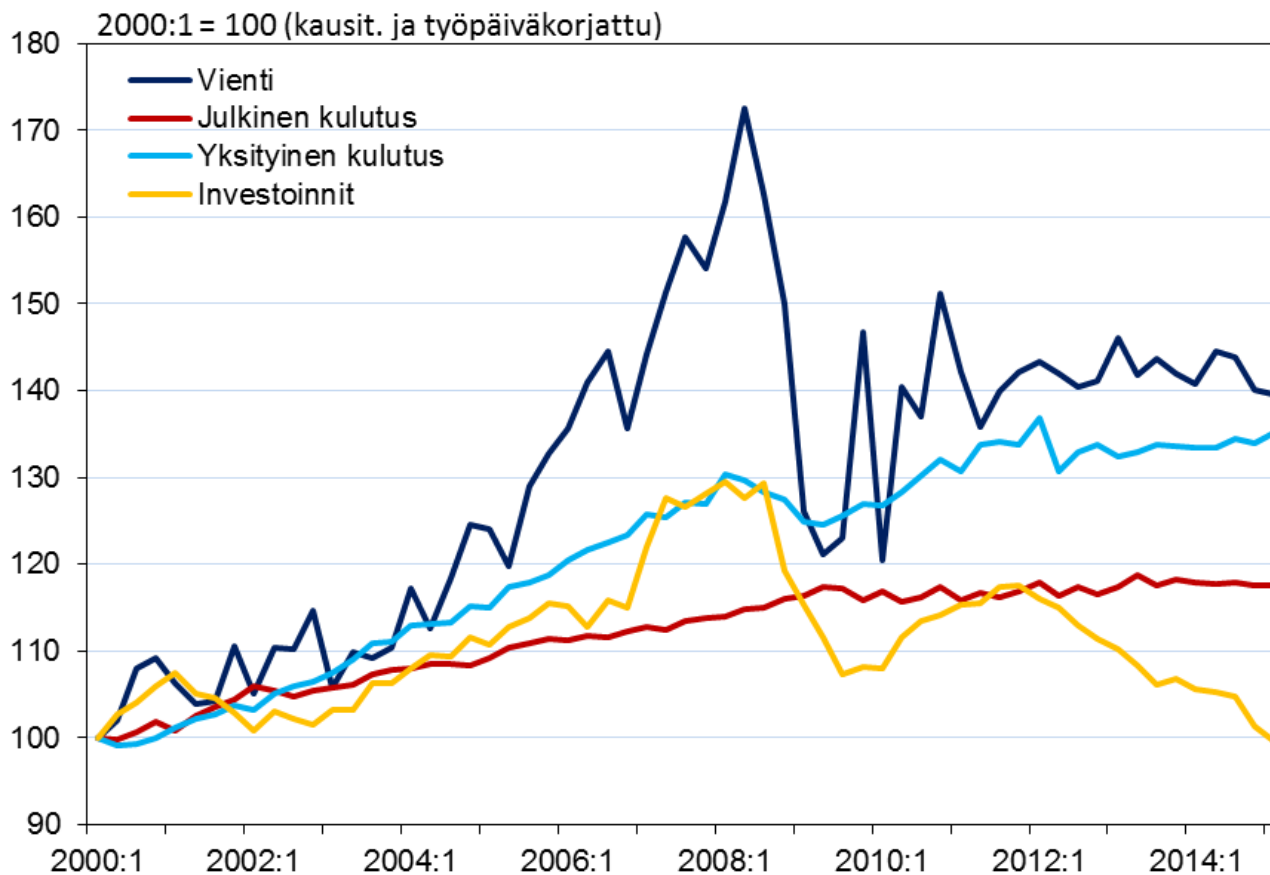

- ↗ Suomen taloudellinen menestys riippuu sekä **kansainvälisen talouden kehityksestä** että kyvystä säilyttää **yhteiskunnan ja talouden hyvä sopeutumiskyky**
- ↗ Kansainvälisen talouden isot muutosvoimat: **informaatioteknologian harppaus** ja **globalisaation uusi vaihe** - työtä ja tuloja jaetaan uudelleen
- ↗ **Euroalue toipuu hitaasti, on hauras ja epätäydellinen**
Venäjän talous supistuu
- ↗ **Kotimaan talouspolitiikka ripustautuu pätemättömään analyysiin hintakilpailukyvystä**
- ↗ Hyvinvointivaltion instituutiot ovat paineessa – iso kamppailu
- perinteisille vahvuuksille rakentaminen vai nykyiset instituutiot romukoppaan?

Bruttokansantuotteen kehitys 2000:I – 2015:II

Bruttokansantuotteen eri kysyntäerien kehitys 2000:I – 2015:I

Viennin heikon kehityksen eri taustatekijät

- Yksittäisten toimialojen rakenneongelmat (& viennin yksipuolinen rakenne)
-ICT, metsäteollisuus, investointitavaroiden tuotanto
- Eurokriisi ja vientikysynnän pitkäaikainen hiipuminen
- Venäjän talouden sukellus: vienti sinne nyt noin 2 mrd euroa pienempi kuin 2013
- Viennin korvautuminen yritysten ulkomaisten toimintojen laajentumisella
- Hintakilpailukyky heikkeni erityisesti viime vuosikymmenen lopulla
- yksikkötyökustannuksia kasvatti erityisesti tuottavuuden lasku
- Vaihtosuhteen (vientihinnat/tuontihinnat) heikko kehitys
- Suomessa ketju hyvästä tuoteinnovaatiosta markkinamenestykseksi ontuu usein
- Nopea muutos paikallisista alihankintaketjusta globaaleihin tuotantoverkostoihin on tuottanut ongelmia

”Kilpailukykykuilu” kuitenkin politiikan yksipuolisena ankkurina

🏠 ”Kilpailukykykymme on rapautunut 10-15 prosenttia keskeisiä kilpailijamaitamme heikommaksi” *Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelma Ratkaisujen Suomi*

🏠 Mihin analyyseihin perustuu tämä kilpailukyvyn tasoa koskeva luonnehdinta?
- **käytössä oleva analyysi ei tue väitettä**

🏠 **Talouspolitiikan perusratkaisut johdetaan suoraviivaisesti väärästä perusväittäimestä**
- 5% + 5 % + 5 % malli (hallituksen esitykset, äärimallitilliset sopimukset, paikallinen sopiminen)
- uusi esimerkki yhden totuuden pakkopaidasta

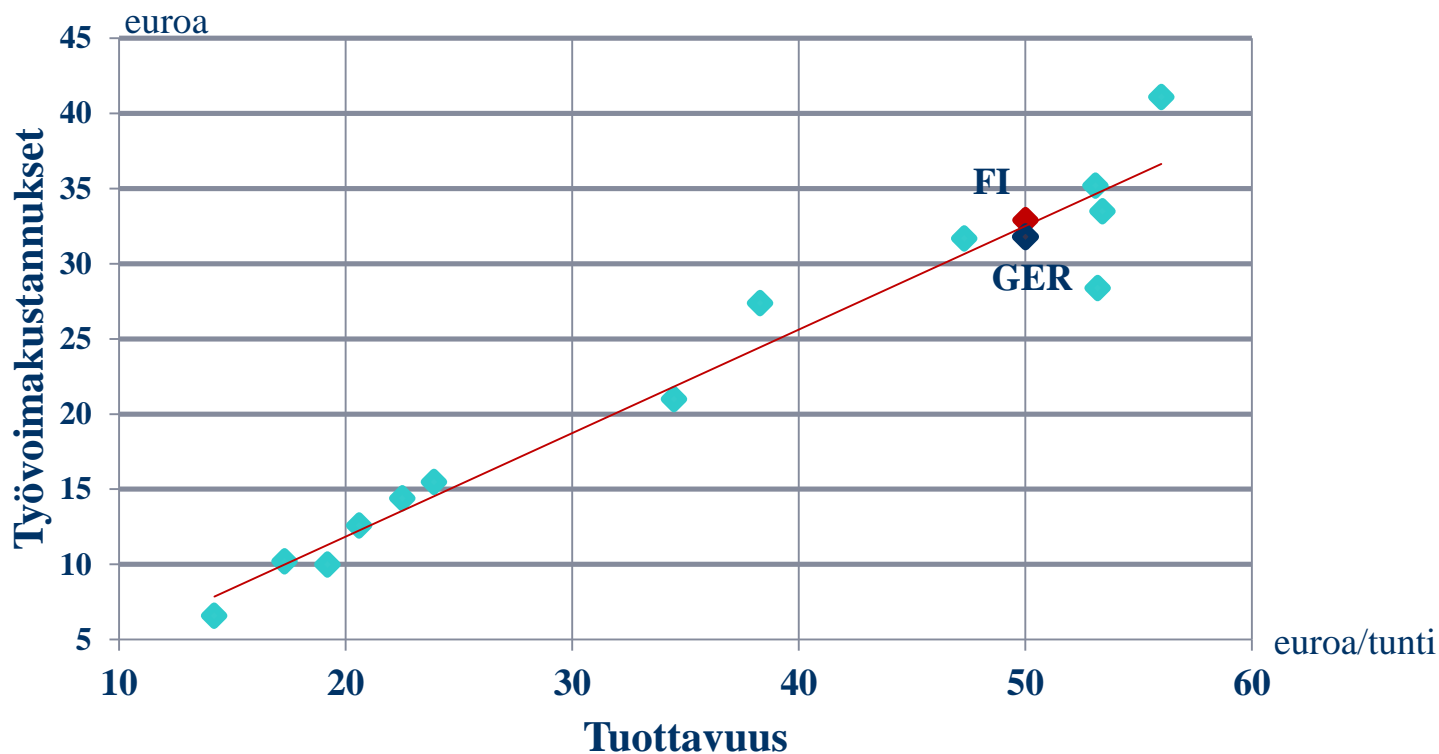
🏠 **Hintakilpailukyvyn heikkenemisen syyt tulkitaan virheellisesti**
- yksikkötyökustannusten isojen nousujen taustalla suhdannetekijät ja rakennekriisit avoimen sektorin toimialoilla ja niistä johtunut tuottavuuden lasku, ei niinkään palkankorotusten kohtuuttomuus

”Suomen kilpailukyvyn heikkeneminen viime vuosina johtuu ennen kaikkea kilpailijamaita hitaammasta tuottavuuskehityksestä. Sen sijaan työvoimakustannukset ovat kohonneet suurin piirtein kilpailijamaiden tahtiin”. Maliranta (2014)

🏠 Tiedosta huolimatta **hintakilpailukyvyn heikkeneminen pyritään esittämään työmarkkinoiden palkanmuodostusmallin epäonnistumisena ja kyvyttömyytenä**

🏠 **Tällä esitetyllä kyvyttömyydellä perustellaan koko neuvottelumallin muutosvaatimus**

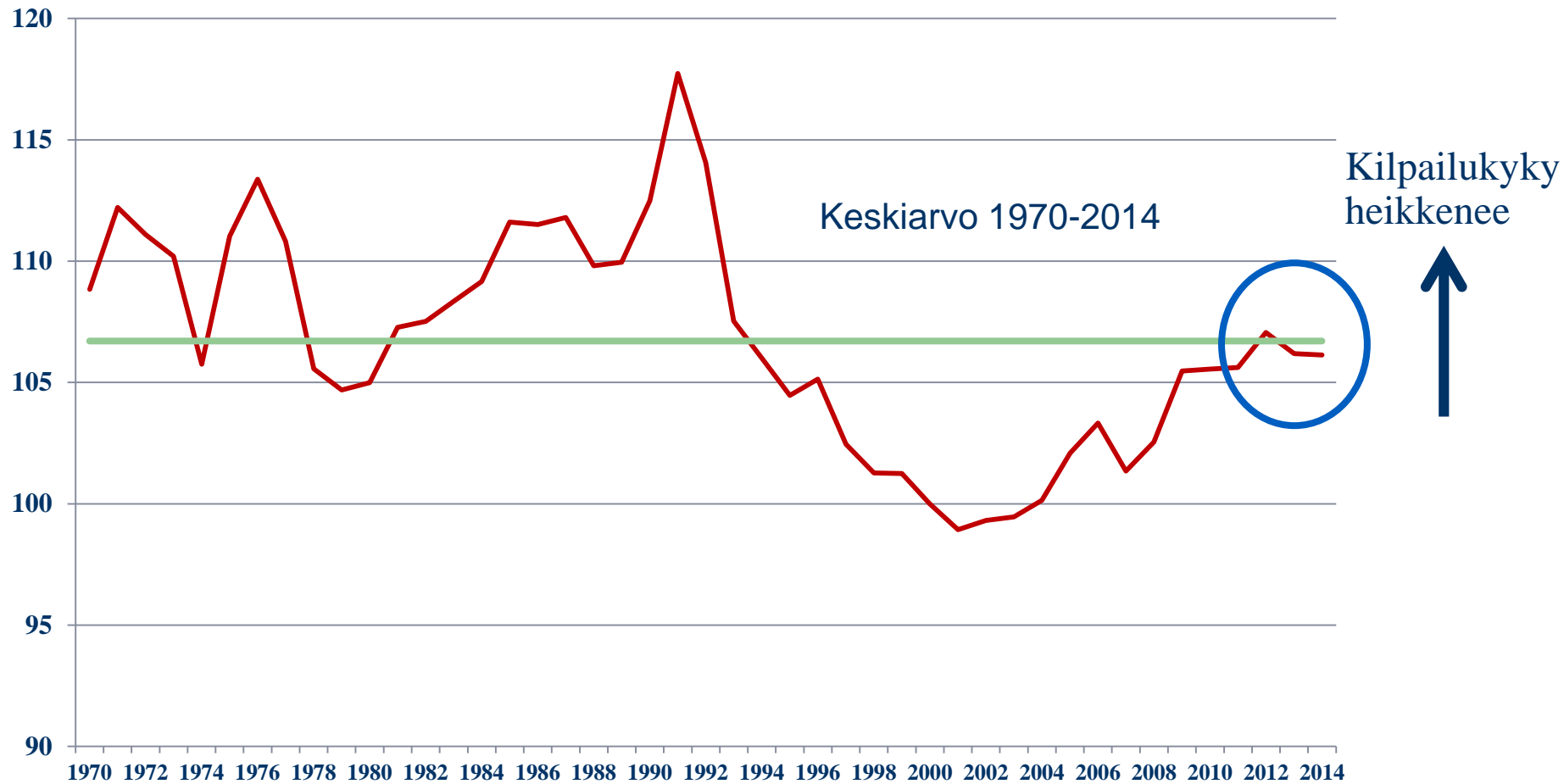
Tuottavuus ja työvoimakustannukset euromaissa 2014

Lähde: Tuottavuus, OECD Productivity Statistics, koko talous
Tehdyn työtunnin kustannukset, Eurostat, markkinasektori

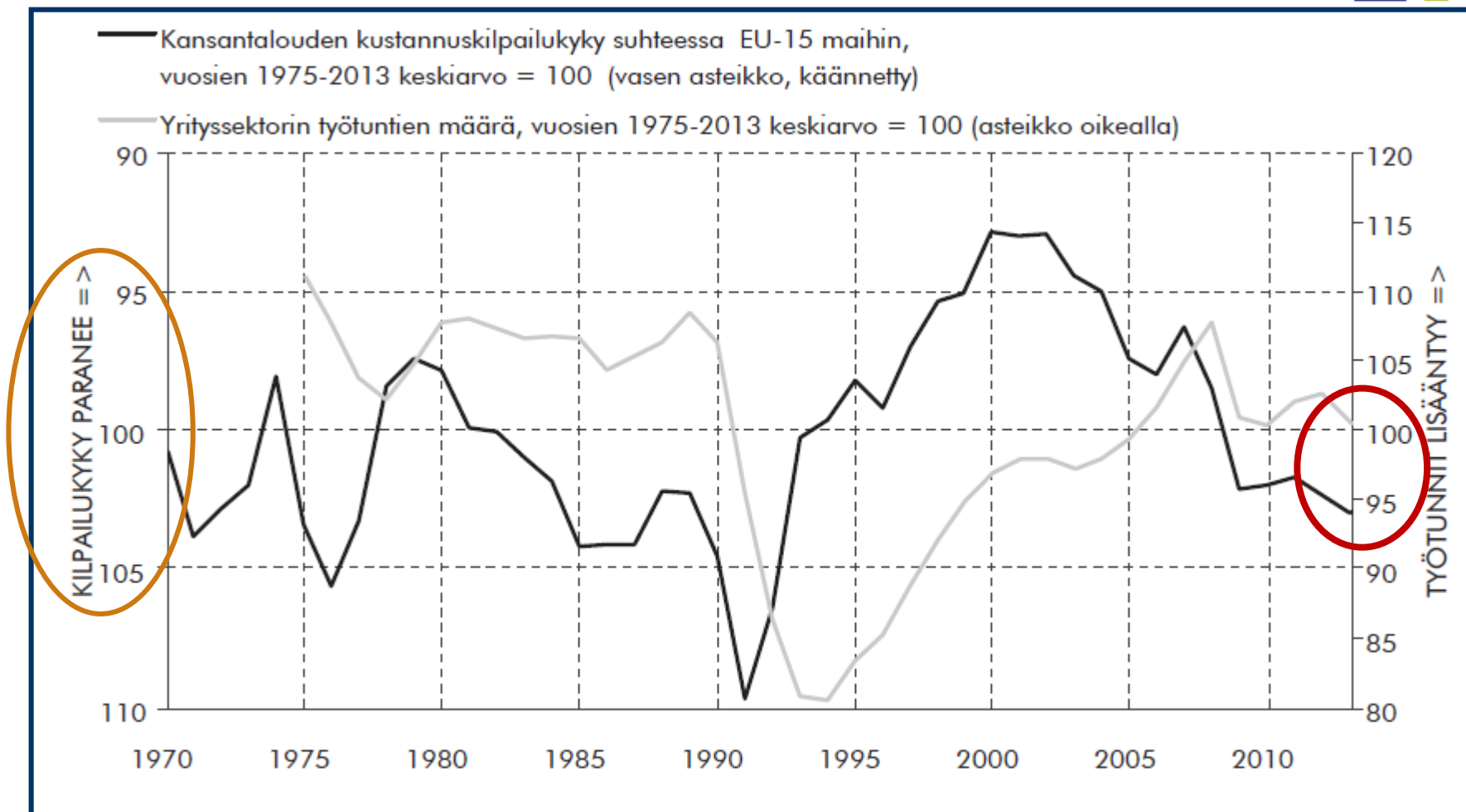
Suomen hinta- ja kustannuskilpailukyvyyn kehitys verrattuna 14 vanhaan EU-maahan 1970 -2014

Mittarina: Suhteelliset reaaliset yksikkötyökustannukset, koko kansantalous

Kansantalouden kustannuskilpailukyky

Mitattuna suhteellisilla reaalisilla yksikkötyökustannuksilla

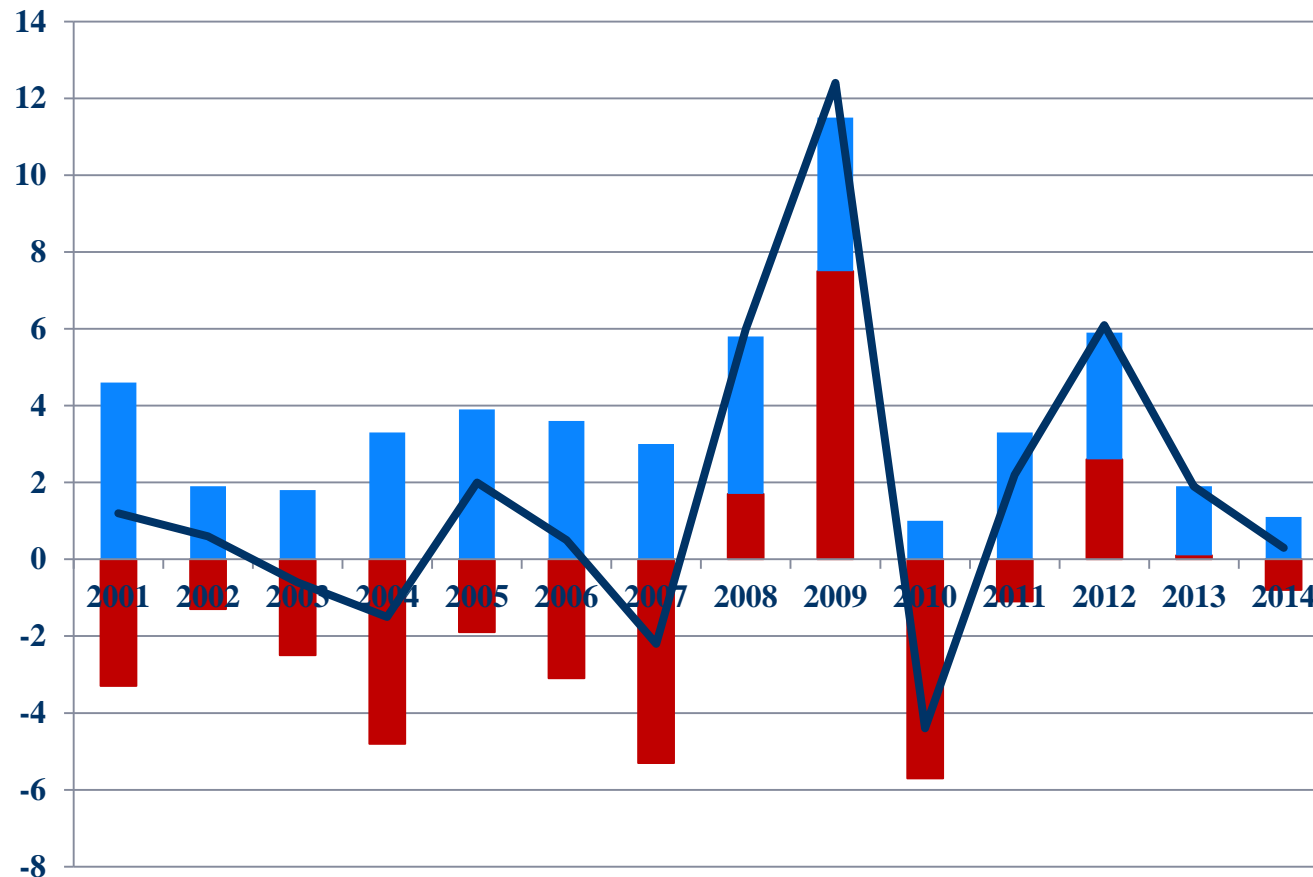
Lähde: Maliranta (2014), Luovan tuhon tie kilpailukykyyn, TT Säätiö

Yksikkötyökustannusten muutoksen osatekijät

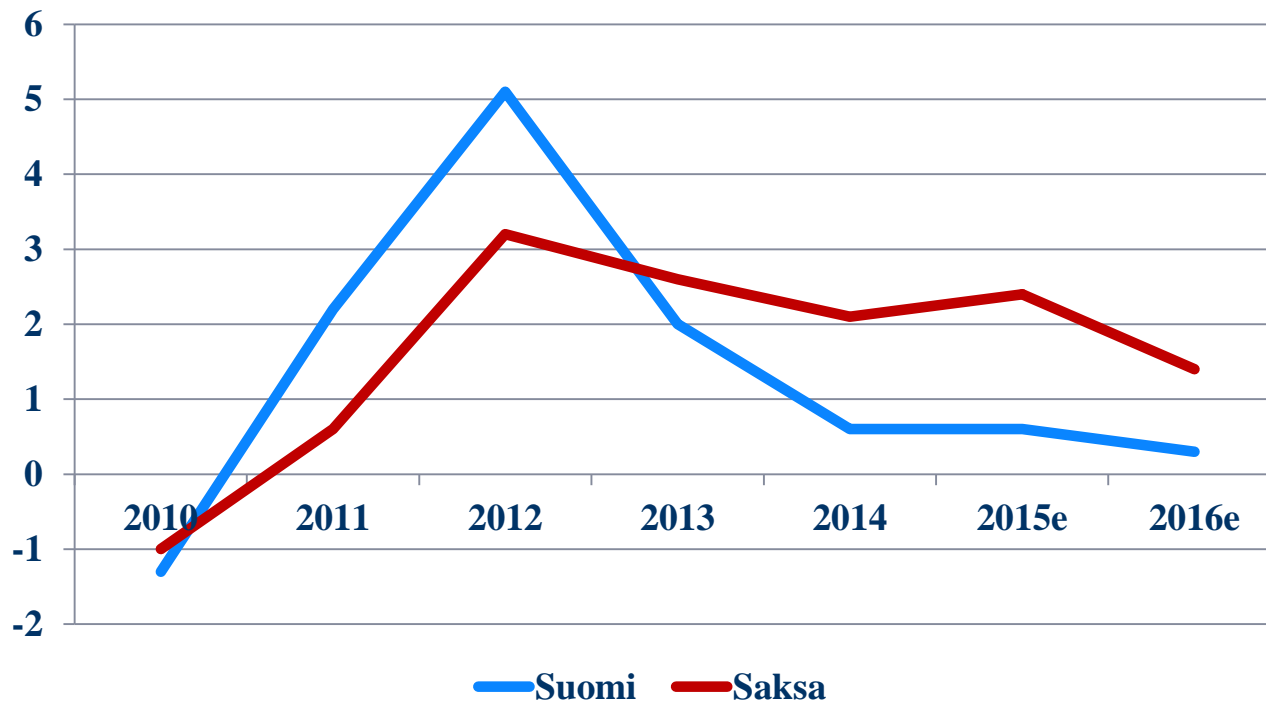

Punainen = tuottavuuden vaikutus

Sininen = työvoimakustannusten vaikutus

Yksikkötyökustannusten kehitys Suomessa ja Saksassa 2010 -2016, koko talous

Lähde: OECD Economic Outlook, June 2015

Työmarkkinamalli ei ole yhteiskunnan erillinen saareke, vaan keskeinen osa hyvinvointimallia

Hyvinvointivaltio

Investointeja hyvään koulutukseen, terveyteen, muutosturvaan ja tasa-arvoon

Kasvu

Sopeutumiskykyä kansainvälisen työnjaon muutokseen ja teknologiseen kehitykseen

- vahvat työmarkkinajärjestöt
- palkkakoordinaatio
- suhteellisen antelias työttömyysturva
- aktiivisen työvoimapolitiikan rooli

Lähde: ETLA B232

Seuraus: muutokset työmarkkinamallissa heijastuvat laajasti yhteiskunnassa

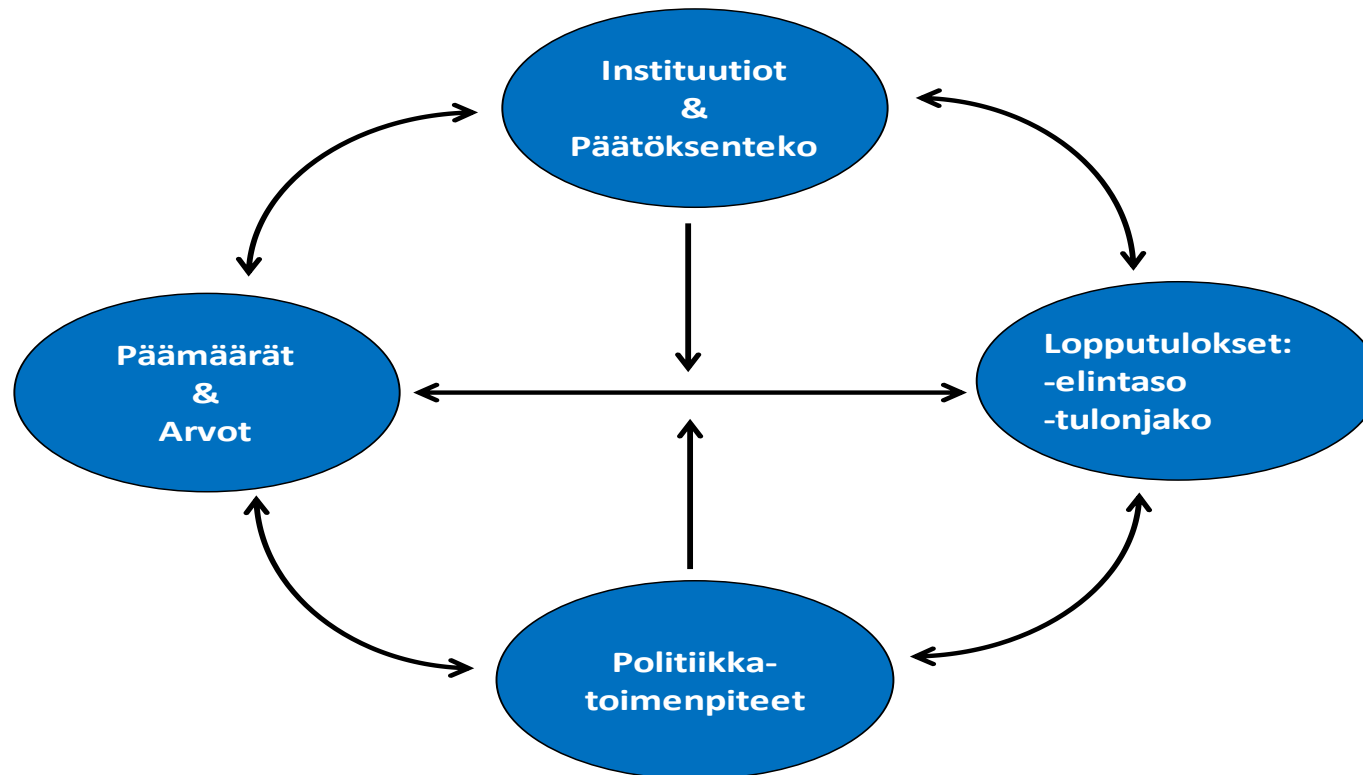
Pohjoismaisessa mallissa instituutioilla on väliä

Pohjoismaisen mallin ansiot eivät ensisijaisesti perustu teknologiseen etevyyteen, vaan pikemminkin **kykyyn organisoida, oppia ja toimeenpanna asioita**.

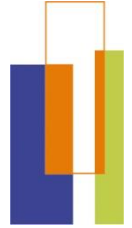
Oleennaista on yhteiskunnan **muutosvalmius** ja kansalaisten **osallisuus** uudistuksissa ja **luottamus** niiden reiluuteen.

Instituutiot, mm. työmarkkinamalli, ovat tukeneet muutosvalmiutta.

Pohjoismainen malli murroksessa

Vaihtoehtoiset strategiat: työmarkkinamallin näkökulma

🏠 Vanhat instituutiot romukoppaan

SITRA: *Uusi juoni: kohti kestäväää hyvinvointia –aineisto*

- kansalaisten voimaannuttaminen & vanhojen instituutioiden purkaminen

🏠 Instituutiot kellumaan (instituutiot annettuina, mutta vähän toisarvoisina)

ETLA: *The Nordic model – challenged but capable of reform, Nordic Council (2014)*

- paikallista sopimista ja joustoja on lisättävä; palkkaerojen kasvu ei ole vältettävissä
- työmarkkinainstituutiot ovat kuitenkin sitkeitä ja palkkakoordinaatio säilyttämisen arvoinen
- ei huolta työmarkkinainstituutioiden toimintaedellytysten säilymisestä

🏠 Instituutiot trimmataaan (hyvinvointimalli ei säily ilman tavoitteellista politiikkaa)

NordMod2030: *The Nordic model towards 2030: A new chapter, Fafo report 2015:07*

- tulonjaon tasaisuus ja luottamus on - paitsi mallin saavutus - myös edellytys sen toimivuudelle
- tulonjaon repeäminen rapauttaa luottamuksen ja palkkakoordinaation
- instituutioiden pysyvyys ei itsestäänselvyys: järjestäytymisaste, työnantajien intressit, ...
- to create, to work, to organize, to share, to protect, to mobilize (politiikan rooli)

Haasteita Suomelle

- Viime vuosien heikon vientikehityksen kääntäminen
 - heikon kehityksen syynä sekä rakennetekijät että suhdannetekijät
 - tällöin ei myöskään yhtä ihmelääkettä

- ”Ikämenot” kasvavat – julkisessa taloudessa menohillinnän paineet kohdistuvat myös muihin julkisiin menoihin
 - ”tulevaisuusmenot” (ml. koulutus, tutkimus)
 - muutosvalmiutta tukeva sosiaaliturva

- Talouden ja hyvinvoinnin hyvän kehän säilyttäminen muuttuvassa ympäristössä – muutosvalmiuden säilyttäminen ei automaattista

- Perässähihtäjästä teknologian eturintamaan – myös uuden ajan elinkeinopolitiikkaa
 - ”kokeilutalous” & riskinotto
 - vahva perustutkimus

KIITOS!